

Briefing

Oktober 2019

Nabo til en svinefarm

Dansk svineproduktion har de seneste årtier udviklet sig til en massiv industri samlet på relativt få men store, industrielle farme, der samlet hvert år producerer 33 millioner grise.¹ De største svineproducenter ejer typisk mange hundrede hektar jord i Danmark - og ofte også i udlandet. En enkelt svineproducent i superklassen producerer årligt typisk hundrede tusindvis af svin gennem en stribe selskaber og på en række svinefarme.

Et eksempel på en sådan svineproducent er den tidligere næstformand i Bæredygtigt Landbrug Peter Kjær Knudsen. Sammen med sine tre sønner driver han gennem en række selskaber svinefarme på Sjælland, i Jylland, i Sverige og i Østeuropa. Familien er samlet set en af Danmarks største svineproducenter. I et område sydvest for Holbæk driver familien ni svinefarme, hvoraf flere ligger meget tæt på naboer.

Greenpeace har undersøgt forholdene i området og lyttet til naboers fortællinger om de gener og problemer, som produktionen påfører dem.

Familien Kjær Knudsen ejer tilsammen ca. 1.090 hektar jord i Danmark, hvor den driver 14 svinefarme med en årlig produktion på 2.735 søer, 88.058 slagtesvin og 110.175 smågrise.^{2 3}

Greenpeace har gennem de seneste otte måneder interviewet en række nære naboer til nogle af Kjær Knudsen familiens svinefarme. Naboerne fortæller næsten enslydende, at de bliver syge af de stoffer, der siver ud fra staldene og gylletankene. De fortæller også om stærkt nedsat livskvalitet som følge af lugt-, støj- og støvgener og om konstant tung trafik med foder, svin og gylle på de små veje omkring landsbyerne Tingerup, Bukkerup, Soderup og Bårup.

Greenpeace har i samarbejde med Miljøforeningen Tuse Næs spurgt samtlige danske kommuner, om de indenfor de seneste fem år har modtaget klager fra naboer til svinefarme - samt hvad der er klaget over. Stort set alle kommuner, hvor der findes

---

¹ Pedersen, H. B., Schlægelberger, S og Larsen, M. (2018): *Svineproduktion under forandring*. DST Analyse

² <https://map.krak.dk/?c=56.100000,10.350000&z=7&l=aerial&som=0>

³ <https://dma.mst.dk/>

industrielle svinebrug, bekræfter, at de har modtaget klager fra naboer. Dette materiale er ikke offentliggjort.

Greenpeace har desuden en række konkrete nabo-cases fra hele landet - herunder medlemmer af det relativt nystartede "Netværk mod Svinefabrikker".

Sundhed

Nære naboer til svinefarmene klager næsten samstemmende over luftvejsproblemer, åndedrætsbesvær, astma, hovedpine, kvalme, opkast, diarré og opsvulmede øjne og svælg. Symptomerne forstærkes, når der luftes ud i staldene eller køres gylle ud, eller når vinden bærer stofferne hen over boligerne. Jo nærmere folk bor på staldene, jo værre beskriver de symptomerne. Nogle går med maske udenfor om sommeren.

Udover de fysiske symptomer præges naboerne - efter at have levet med generne fra svinefarmene i mange år - af vrede, frustration og tilbagevendende tristhed. De føler samstemmende, at deres livskvalitet er stærkt nedsat. De siger for eksempel:

"Stanken er rådden og rædsom. Når det er værst, tager jeg hjemmefra."

"Det værste er, når grisene skriger om natten. Så kan jeg ikke sove."

"Vi kan ikke have gæster i haven, for vi ved aldrig, hvornår stanken kommer."

"Vores sølvbryllup i haven blev ødelagt. Pludselig kom stanken. Jeg var grædefærdig."

"Jeg bliver flov, når vi har gæster, og det lugter."

I et brev fra 2014 til Holbæk kommunes daværende borgmester skriver Sundhedsstyrelsen om sundhedsrisikoen ved at bo tæt på svinefarme:

"Det er velkendt, at dampe, støv og aerosoler fra svinefarme kan spredes via luften til omgivelserne. Nogle dampformige stoffer kan indeholde sundhedsskadelige komponenter som fx svovlbrinte, ammoniak, mercaptaner og metan samt støv, der alle isoleret set kan relateres til forskellige former for lungesygdomme og luftvejsirritation. Desuden findes i støv og aerosoler fra svinebrug en række mikroorganismer".

Et dansk samt flere amerikanske og hollandske forskningsstudier påviser en sammenhæng mellem udledningen af bl.a. ammoniak, svovlbrinte og metan til luften og forekomsten af en række sygdomme hos mennesker. Ifølge studierne oplever naboer til svinefarme en generelt nedsat livskvalitet - herunder anspændthed, depression, luftvejssygdomme, åndedrætsbesvær, nedsat lungefunktion, hovedpine, diarré, kvalme, stress, irritation af øjne, næse og hals.^{4 5 6 7 8}

---

⁴ Wing, S. & Wolf, S. (2000): *Intensive Livestock Operations, Health, and Quality of Life among Eastern North Carolina Residents*. Environmental Health Perspectives, vol. 208, no. 3.

I 2012 udgav det hollandske Sundhedsråd efter en forespørgsel fra landets miljøminister en rapport, der kortlagde, hvilke sundhedsrisici der er forbundet med at bo tæt på intensive kødfabrikker. Koncentrationen af luftbårne partikler, som lokale beboere bliver eksponeret for, blev målt og konstateret forbundet med en kronisk effekt på lungefunktionen.⁹

Den hollandske regering har som konsekvens af blandt andet undersøgelsen i år afsat 200 millioner Euro til at reducere sundheds- og miljørisici i områder med mange svinefarme. I aftalen indgår bl.a. en ordning, hvor landmænd kan få tilskud af staten, hvis de stopper produktionen.

Lugt

Naboerne forklarer, at det ikke lugter slemt hele tiden, men at de aldrig kan vide, hvornår lugten kommer. Når stanken er værst, beskriver naboerne den som "rædsom, sødlig, kvalmende og deprimerende". Tøj kan ikke tørre udenfor, hvis vinden er "forkert". Alle vinduer og spjæld skal lukkes for at undgå stank i boligen. Hvis bilruden står åben, stinker bilens betræk af gylle. Flere fortæller, at de har levet så længe i stanken, at de ofte ikke lægger mærke til den. Men de mindes om den, når gæster udbryder: "Føj hvor her stinker. Hvordan kan I leve med det".

Om lugtgenerne skriver Sundhedsstyrelsen i brevet til Holbæk kommune: "*Lugtgener kan erfaringsmæssigt være en betydelig belastning og udgøre et reelt sundhedsmæssigt problem ved at påvirke menneskers velbefindende og herved have indflydelse på såvel den fysiske som den psykiske helbredstilstand*".

Det er kommunen, der "måler" og vurderer lugtgenerne. Det sker udelukkende ved, at en embedsmand kører ud til landsbyen og vurderer lugtniveauet ved hjælp af egen næse. Ifølge naboerne er det "hul i hovedet", fordi embedsmanden skal vurdere stanken, når den er værst og ikke på en tilfældig dag.

---

⁵ Wing, S. et al. (2008): *Air Pollution and Odor in Communities Near Industrial Swine Operations*. Environmental Health Perspectives, vol. 116, no. 10.

⁶ Greger, M. & Koneswaran, G. (2010): *The Public Health Impacts of Concentrated Animal Feeding Operations on Local Communities*. Farm Community Health, vol. 33, no. 1: 373-382.

⁷ Schinasi, L. m.fl. (2011): *Air Pollution, Lung Function, and Physical Symptoms in Communities Near Concentrated Swine Feeding Operations*. Epidemiology, vol. 22, no. 2: 208-215.

⁸ Holst, G. et al. (2018): *Ammonia, ammonium, and the risk of asthma: A register-based case-control study in Danish children*. Environmental Epidemiology 2:e019.

⁹ Health Council of the Netherlands. Health risks associated with livestock farms. The Hague: Health Council of the Netherlands, 2012; publication no. 2012/27E.

Oplevelse af lugt er subjektiv, og lugtniveauet skifter på et øjeblik. Forskere fra Aarhus Universitet færdigudviklede i 2016 en metode til kemisk at måle lugtstoffer og deres effekt på menneskers sensoriske respons. Denne metode anvendes ikke af Holbæk kommune.¹⁰

Stavnsbinding

Næsten alle interviewede naboer købte deres huse for årtier siden. De har derfor levet på stedet længe før de små gårde udviklede sig til industrielle svinefarme. Flere føler sig stavnsbundne, fordi de ikke kan sælge deres huse. Og hvis de kan, er det til en stærkt reduceret pris.

Pensioneret overlæge Ellen Appelquist har fået nedsat den offentlige vurdering af sit hus med 300.000 kroner på grund af beliggenheden under 100 meter fra Vandværksgården i Tingerup. Ellen har boet i sit hus i 44 år.

Hanne Uldal solgte i 2015 sit hus og måtte halvere prisen til 1,5 millioner kroner på grund af beliggenheden lige overfor svinefarmen Edelgundegård i Tingerup. Uldals ejendomsmægler skrev følgende i et fremsendt købstilbud: *“På mange måder har ejendommen god appel til et købersegment. Det har dog været en meget stor udfordring i salget, at den ligger tæt ved en gård med svineproduktion. Det har afholdt mange fra at tænke videre i ejendommen.”*

En undersøgelse fra 2003 fra det daværende Amtenes og Kommunernes Forskningsinstitut (AKF) viste, at naboskab til en svinefarm forringer huspriser med 10-25%, men at forringelsen øges markant, hvis svineproduktionen øges.¹¹ Familien Kjær Knudsens svineproduktion er gennem mange år øget og øget. Den seneste udvidelsestilladelse gav kommunen til svinefarmen i Baarup i marts 2019.

Landbrugspakken tog magten fra kommunerne

I 2015 vedtog den daværende regering og DF den omstridte Landbrugspakke. Et af formålene med loven var at gøre det nemmere, hurtigere og mindre bureaukratisk for store kødproducenter at få tilladelse til at udvide produktionen. I 2017 resulterede dette paradigmeskifte i en ændring af Husdyrbrugsloven, der i realiteten fratog kommunerne retten til at afslå en ansøgning ud fra lokale hensyn som fx nabogener, turisme eller hensyn til natur.

---

¹⁰ Harell, K. (2016): *Nu kan forskere måle lugt*. Institut for Ingeniørvidenskab, Aarhus Universitet. Tilgængelig her: <http://eng.au.dk/nyheder-og-arrangementer/nyheder/vis/artikel/nu-kan-forskere-maale-lugt/>

¹¹ Pihl-Andersen, A. (2003): *Naboer til svin taber formuer*. Tilgængelig her: <https://jyllands-posten.dk/indland/ECE5055720/Naboer-til-svin-taber-formuer/>

I bemærkningerne til loven står der: *“Med lovforslaget etableres det retlige grundlag for et paradigmeskifte for en del af miljøreguleringen af landbruget med henblik på at skabe større produktionsmæssig fleksibilitet og administrative forenklinger for de danske husdyrproducenter under hensyntagen til natur og miljø”*. *“Ministeriet fastsætter regler om afskæringskriterier, tålegrænser (...) med henblik på, at kommunalbestyrelsen i mindre grad end i dag skal foretage konkrete vurderinger og fastsætte vilkår.”*

Med lovændringen kan kommunerne nu ikke længere afslå en ansøgning om udvidelse af en svineproduktion, hvis de formelle krav (bl.a. forventet miljøpåvirkning og mindste afstand til naboer) er overholdt. Borgmestrene fra såvel Holbæk som Skanderborg kommuner kritiserer nu dette paradigmeskifte for at fratage kommunerne deres hævdvundne ret til selv at bestemme udviklingen i deres område.¹²

Kommunernes Landsforening skrev i sine bemærkninger til lovforslaget: *“Regelændringerne vil føre til en uhensigtsmæssig reducere af det kommunale selvstyre, hvis kommunerne ikke har mulighed for at tage højde for “særlige forhold” i afgørelserne.”*

Ifølge Holbæks borgmester Christina K. Hansen binder lovændringen kommunalpolitikere på hænder og fødder. De kan ifølge borgmesteren ikke længere bestemme over udviklingen i deres egen kommune og er tvunget til - mod deres vilje - at godkende udvidelser af svinefarmene, hvis de formelle lovkrav er overholdt.¹³

Familien Kjær Knudsen har gentagne gange fået godkendelser af Holbæk kommune til at udvide svineproduktionen. Over for lokalsamfundet i Holbæk og i et brev til Folketingets Miljø- og Fødevarerudvalg beklager Holbæks borgmester, at hun ikke kan gøre mere for at stoppe udvidelserne af de pågældende produktioner.¹⁴

---

¹² Lund, S. R. (2019): *Kommuner i opråd: Vi kan bare se på, at svinefarme udvider*, Altinget. Tilgængelig her: https://www.alinget.dk/miljoe/artikel/kommuner-vi-kan-bare-se-paa-at-svinefarme-udvider?ref=newsletter&refid=32007&SNSubscribed=true&utm_source=nyhedsbrev&utm_medium=e-mail&utm_campaign=miljoe

¹³ Nielsen, J. S. (2018): *Holbæks borgmester: Ny lov om svinefabrikker kører kommuner ud på sidespor*, Information. Tilgængelig her: <https://www.information.dk/indland/2018/05/holbaeks-borgmester-ny-lov-svinefabrikker-koerer-kommuner-paa-sid-espor>

¹⁴ <https://www.ft.dk/samling/20171/almdelel/MOF/bilag/429/1884788.pdf>

Greenpeace opfordrer regeringen og et flertal i Folketinget til:

- At rulle dele af landbrugspakken tilbage, så kommunerne igen ud fra lokale forhold selv kan bestemme antallet, placeringen og størrelsen af industrielle svinefarme.
- At følge det hollandske eksempel og bidrage til, at producenter med nære naboer betales for at standse produktionen.
- At tilbyde erstatning til naboer til svinefarme, hvis ejendomme taber værdi på grund af farmene.
- At indlede en tilbunds gående undersøgelse af, i hvor høj grad stofferne, der siver ud fra stalde og gylleanlæg, udgør en sundhedsfare for mennesker.
- At opstille holdbare og nationale retningslinjer for, hvordan lugt og indhold af kemiske stoffer i luft fra svinefabrikkerne måles.

Fakta om svineproduktionen i Danmark

Danmark er verdens største producent af kød pr. indbygger samt det land i verden, hvor der er flest svin pr. indbygger.

Antallet af svinefarme i Danmark falder, men til gengæld bliver farmene større og mere specialiserede. Antallet af svinefarme er faldet fra 13.231 i 2000 til 3.125 i 2018. I 2000 var der 198 industrifarme med 5000 svin eller derover. I 2018 var der 940 af disse ekstremt store svinefarme. Det totale antal svin i staldene har i samme periode ligget nogenlunde stabilt mellem 12 og 13 millioner.¹⁵

Kun 16% af de konventionelle bedrifter havde i 2018 en blandet produktion med både smågrise, søer og slagtesvin. De 84% resterende bedrifter er specialiserede i enten smågriseproduktion (37%) eller slagtesvineproduktion (47%).¹⁶

I Danmark produceres årligt omkring 33 millioner svin, hvoraf 14-15 millioner køres levende ud af landet som smågrise. Hver eneste dag året rundt køres 40.000 levende

¹⁵ Danmarks Statistik: *Erhvervslivets Sektorer*. Tilgængelig her: <https://www.statistikbanken.dk/10472>

¹⁶ Pedersen, H. B., Schlægelberger, S og Larsen, M. (2018) *Svineproduktion under forandring*. DST Analyse

smågrise ud af Danmark - lastet med 6-700 dyr pr. lastbil. De fleste køres til Polen og Tyskland, men danske dyr køres også til fjernere lande som Rusland, Italien, Ukraine og Bulgarien.

Cirka 18 millioner svin slagtes i Danmark, og cirka 90% af kødet eksporteres.¹⁷ En stigende andel sejles som frosne kroppe til Kina, hvor det forarbejdes på Danish Crowns fabrikker. Danmarks klimaregnskab og vores miljø og biodiversitet skal altså bære belastningen fra produktionen af kinesernes svinekød.

Cirka 62% af Danmarks samlede areal er beslaglagt til landbrugsproduktion, og det gør Danmark til EU's mest opdyrkede land. 80% af landbrugsjorden bruges til at dyrke foder til dyrene, men det er ikke nok til at mætte de mange millioner landbrugsdyr, der står indespærrede i staldene.¹⁸ For udover den kolossale hjemlige produktion af dyrefoder, importerer Danmark sojaskrå fra Sydamerika dyrket på et areal større end Sjælland og Falster. Danmarks import af soja til foder lægger pres på brugen af jord i Sydamerika, hvilket giver et - direkte eller indirekte - medansvar for den afskovning, der blandt andet sker i Amazonas.

Der foregår et konstant og massivt udslip af drivhusgasser, ammoniak, svovlbrinter, mercaptaner, metan og mikroorganismer fra de tusindvis af kødfabrikker, der ligger jævnt spredt over hele landet.

Alene ammoniakforureningen fra dansk landbrug koster langt over en milliard kroner om året, ligesom forureningen af vandløb, søer, fjorde, have, og drikkevand koster samfundet milliarder.¹⁹

Hvert år modtager det danske landbrug omkring 10 milliarder kroner i statsfinansieret støtte fra Danmark og EU.²⁰ EU's landbrugsstøtte til landmænd udgør næsten 40% af EU's samlede budget.²¹

---

¹⁷ Greenpeace International (2019): *Countdown to Extinction*. Tilgængelig her: https://storage.googleapis.com/planet4-international-stateless/2019/06/2beb7b30-gp_countdown_to_extinction_2019.pdf

¹⁸ Danmarks Naturfredningsforening og Dyrenes Beskyttelse (2018): *Sådan ligger landet - tal om landbruget 2017*.

¹⁹ Lillevang, I. B. (2017): *Prisen for Landbrugspakken: Mere ammoniak i luften og en ekstraregning til sundhedsvæsenet*, Ingeniøren. Tilgængelig her:

<https://ing.dk/artikel/prisen-landbrugspakken-mere-ammoniak-luften-ekstraregning-sundhedsvaesenet-197889>

²⁰ Heinskou, N. (2016): *Landbrugets statsstøtte i 2016 er gjort op: De får 10.198.600.000 kroner*, Politiken.

Tilgængelig her:

<https://politiken.dk/indland/politik/art5615412/Landbrugets-statsst%C3%B8tte-i-2016-er-gjort-op-De-f%C3%A5r-10.198.600.000-kroner>

²¹ Greenpeace European Unit (2018): *Investigation: How the CAP promotes pollution*. Tilgængelig her:

https://www.altinget.dk/misc/Greenpeace_unders%C3%B8gelse.pdf

Køer og svin står for næsten 20% af Danmarks samlede klimaaftryk.²² Alene den danske svineproduktion giver anledning til et årligt udslip af drivhusgasser på omkring 3.512.000 tons (2015 CO2-ækv). De mange klimagasser kommer fra dyrenes fordøjelse og gødning samt fra produktionen af dyrenes foder.

Kontaktpersoner i Greenpeace:

Kristian Sloth, landbrugspolitisk rådgiver, + 45 23 40 65 95

Tarjei Haaland, klima- og energirådgiver, +45 28 10 90 53

Jacob Jensen, kommunikationsansvarlig, +45 26 11 39 51

---

²² Greenpeace (2019): *Halvt så mange køer og svin.*